

ΜΙΧΑΗΛ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ.

Ὁ συγγραφεὺς τῶν δύο κατωτέρω ἐκδιδομένων ποιημάτων Μιχαὴλ Ἀποστόλης ἐγεννήθη ἐν Βυζαντίῳ, ἔνθα ἐδιδάχθη τὴν Ἑλληνικὴν φιλολογίαν παρὰ Ἰωάννου τοῦ Ἀργυροπούλου (α). Μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1453 συμβᾶσαν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων κατέφυγεν εἰς Ἰταλίαν, ὅπου ἐφιλοξενήθη, πενέστατος ὢν, παρὰ τοῦ πρώην μὲν Νικαίας ἀρχιεπισκόπου, τότε δὲ Καρδινάλιου Βησσαρίωνος. Μετὰ τινα ἐν Ἰταλίᾳ διατριβὴν ἀνεχώρησεν εἰς Κρήτην, ἔνθα ἀπέζη ἀντιγράφων χειρόγραφα καὶ διδάσκων τοὺς νέους Κρητὰς τὴν φιλολογίαν. Ἐνυμφεύθη δὲ τὴν θυγατέρα τοῦ εὐγενοῦς Θεοδοσίου Κόμητος τοῦ Κορινθίου, ἐξ ἧς ἐν ἔτει 1465 ἐγέννησε τὸν Ἀρσένιον, ὃν, παρανόμως μετὰ ταῦτα χειροτονηθέντα ἀρχιεπίσκοπον Μονεμβασίας, καθεῖλεν ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Παχώμιος ἐν ἔτει 1509. Ὁ χρόνος κατ' ὃν ἐτελεύτησεν ὁ Ἀποστόλης εἶναι ἄγνωστος. Συνέγραψε δὲ πολλὰ συγγράμματα ἐξ ὧν ὀλίγα μόνον ἐξεδόθησαν, τὰ δὲ λοιπὰ σώζονται ἐν διαφόροις βιβλιοθήκαις χειρόγραφα. Ἐκ τῶν νῦν πρώτον ἐκδιδομένων δύο ποιημάτων τοῦ Ἀποστόλη τὸ μὲν πρώτον ἀντεγράφη ἐκ χειρογράφου τῆς αὐτοκρατορικῆς βιβλιοθήκης τῆς Βιέννης, τὸ δὲ δεύτερον ἐκ χειρογράφου τῆς τοῦ Μονάχου βιβλιοθήκης.

(α) Ἡ εἰκὼν τοῦ Ἀργυροπούλου ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ ΣΤ' τόμῳ τοῦ Ἐθνικοῦ Ἡμερολογίου σελ. 145.

Μιχαήλ Ἀποστόλη τοῦ Βυζαντίου προσφώνημα
εἰς τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον τὸν Παλαι-
ολόγον, ἐν τῷ αὐτῷ δὲ καὶ ὁμολογία τῆς αὐτοῦ
πίστεως ὑποπτευομένης.

Πολλῶν ὄντων, θειότατε βασιλεῦ, ἃ τὸ χρῆμα τοῦτο
τὴν βασιλείαν κοσμεῖ, ἐν τι κάκεινο μάλιστα ἡ σοφία· ἢ
φύσει προσοῦσα τῷ ταύτην ἡνιοχοῦντι, ἢ μαθήσει κτηθεῖσα,
ἢ παρ' αὐτοῦ καὶ γοῦν ἐπιμελείας τυχοῦσα. Εἰ γὰρ ὁ μέγας
καὶ πρῶτος βασιλεὺς βασιλέων σοφία τε καὶ λόγῳ τὴν τοῦ
παντός ἁρμονίαν ἐκρούσατο, μείζονα ἅττα τῶν πραγμάτων
καὶ μείονα τεταχώς, ὃν γένος ἀνθρώπων, ὡς ἐνῆν, μιμησά-
μενοι ῥυθμῷ καὶ τάξει καὶ μέτρῳ τὰ σφῶν αὐτῶν συνεστή-
σαντο, καὶ μάλιστα πάντων τὴν βασιλείαν τὸ κάλλιστον, ἢ
χρεῖα τάξει τε καὶ σοφία τὰ σφέτερα διοικεῖν, πῶς οὐ σο-
φίαν ἀνάγκη παρεδρεύειν τῇ βασιλείᾳ, καὶ παρεδρεύουσιν μὴ
κοσμεῖν; Σοὶ τοίνυν αὐτῷ, θειότατε βασιλεῦ, ἢ μὲν ἐκ με-
λέτης ἐς ἄκρον οὐκ ἐκτήθη φιλοσοφία ἐπ' ἄλλα γε ἅττα
παρακαλοῦντος τοῦ σχήματος, ἥτοι δικαιοσύνην μὲν ἐπ' ἀσκεῖν
καὶ νόμων ἀσφάλειαν, στρατείαν δὲ διατάττειν καὶ διδάσκειν
τὰς ἐμβολάς, θηρία δὲ κατακαίνειν καὶ πετώμενα βάλλειν,
ἃ γε δὴ πάντα σοφίας τῆς ἐκμαθήσεως τῷ βασιλεῖ σπου-
δάzesθαι δικαιότερα· ἢ γε μὴν ἐξ αὐτῆς σου τῆς ἀγαθῆς
ἀνίσχουσα φύσεως, ὅση τέ ἐστὶν οὖσα, καὶ οἷα δὴ αὐτὰ δή-
που τὰ πράγματα μαρτυρεῖ, παντός οὔτινοσοῦν κηρύττοντος
δεξιώτερον, ἢν ἐγὼ κρείττω καλέσας τῆς ἐκμαθήσεως, οὐχ
ὅπως, οἶμαι, μὴ ἁμαρτεῖν, ἀλλὰ καὶ τοῖς τὰ τοιαῦτα κρίνειν

ἐπισταμένοις δόξαιμ' ἂν ἴσως τοῦτο, εἰ καὶ μὴ τᾶλλα, κρίνειν ὀρθῶς. Εἰ γὰρ σοφία μὲν γνώσει τοῖς ἀνθρώποις ἐξεύρηται, τό γε μὴν ποιοῦν ἀξίχ τι καὶ τάξει τοῦ ποιουμένου δοκεῖ τιμιώτερον, τῆς ἐκ μαθησεως σοφίας, ἣ φύσει πάντως ἐπικρατεῖ· εἰ γε τὸ μὲν ποιεῖν, τὸ δ' αὖ γίνεσθαι λέγομεν, χωρὶς δὲ τούτων, οὐδὲ παρωράτῃ σοὶ τῷ βασιλέων ἀρίστῳ φιλοσοφία καὶ λόγοι· ἀλλ' ἤδη νῦν, εἵπερ ποτὲ πεσεῖν κινδυνεύοντα, χεῖρα βοηθείας ὀρέξας ἀνήγειρας, ἄξιον αὐτῇ μάλα κατιστάς ἡγεμόνα· ὧν οὐκ ἐξ ἀνθρώπων οἶμαί σοι μόνον χάριν γενέσθαι καὶ δόξαν τῶν τε νῦν καὶ τῶν ἐσομένων, καὶ τῶν ἔγγιστα καὶ τῶν πόρρω, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτοῦ Χριστοῦ τῆς σοφίας, τὴν ὁμωνυμίαν ἐκείνῳ φυλάξαντι, ὅς σοι σώζει μὲν τὴν ἀρχήν, κρατύνει δὲ τὰς ἡνίας, τηροίη δὲ τὴν ὑγείαν, δώη δὲ σοι κατὰ τῶν πολεμίων μεγάλα στήσασθαι τρώπαια· ἔν' ἐκαίψεν ἡμῖν εὐροιά τε ὑπάρξει τῶν ἀγαθῶν, καὶ τὰ σὰ γενναῖα θαυμάζειν καὶ συγγράφειν ἀνδραγαθήματα· οὐχ ὅτι νῦν οὐκ ἔχομεν ἐπαινεῖν· οὐχ οὕτω γε παραπαίομεν· εἰσὶ γὰρ εἰσὶν ἡμῖν πολλαὶ μὲν σοι καὶ λαμπραὶ ψυχῆς ἀρεταί, πολλαὶ δὲ σώματος· ἔχομεν φρονήσεως ἀφορμάς, ἀνδρίας, σωφροσύνης, δικαιοσύνης· ἔχομεν φιλανθρωπίας καὶ κηδεμονίας πρὸς τὸ ἀρχόμενον· πλὴν ἀλλὰ τι ξυμφέρειν ἡγοῦμαι καὶ ὁ τῶν ἔξωθεν ἐπαινος, πολλαπλάσιος, οὗ περ ἔχεις, θεῷ συμμάχῳ γενόμενος. Εἶεν.

Ἐπειδὴ δέ τισι τῶν ἀνθρώπων ἕτερα ἅττα συκοφαντοῦμαι φρονεῖν, ὥς σοι δῆλον ἂν τοῖς ἐξῆς γενέσθαι δοκῶ, ὧν ἡμᾶς ὁ κοινὸς δεσπότης ἐδίδαξεν Ἰησοῦς καὶ ὁ τῶν Ἀποστόλων θεῖος χορὸς, μιᾷ τι διῆπεν τῶν ἐμῶν ἐπερειδομένοις ἐπιστολῶν, τὸ δὲ ἀληθές οὐ λανθάνει κάμου παραλείποντος,

δεῖν ὡς ἔδει ἀπαγγεῖλαι περὶ τὸ θεῖον. Ἐμοὶ τοίνυν πίστις, εὐσεβέστατε βασιλεῦ, Θεός, ἡ ὁμοούσιος Τριάς καὶ αὐτοτελής, ἣν δῆμος μὲν Προφῆτῶν ἀνεῖπε θεοσεβῶς, χορὸς δὲ Ἀποστόλων δοξάσαντες ἀνεκήρυξαν· Πατέρα φημι καὶ Υἱὸν καὶ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· καὶ τὸν μὲν ὄντα πιστεύω ἀγέννητον καὶ ἀναίτιον, τὸν δὲ τούναντίον αἰτιατόν τε καὶ γεννητόν· γεννητὸν δὲ φημι τοῦτον, οὐχ ὡς ὄντος χρόνου ποτέ, ἐν ᾧ οὐκ ἦν γε αὐτός, ἀλλ' ὅτι αἰεὶ ἐν γεννήσει ἐστὶ καὶ παρεμφαίνει τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ ἀρχικώτερόν τε αἷτιον· τὸ δ' αὖ πάλιν ἐκπορευόμενον ἐκ Πατρὸς οὐμενοῦν ἐξ Υἱοῦ κατὰ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, ὅς τοις σοφωτέροις θεολογικώτερος ἔδοξε· ῥητέον τὰληθῆ, ἐπειδὴ πρὸς σέ ταῦτα λέγειν ἐπηγγειλάμην μὴ ψεύδεσθαι γαληνότατε· ἔτι μίαν μὲν ἐν τοῖς τρισὶ δοξάζω φύσιν τε καὶ οὐσίαν, τρία δὲ πρόσωπα αἰδιότα τε καὶ ἄχρονα· οὐσία μὲν ἡνωμένα, ὀνόμασι δὲ διακεκριμένα καὶ ὑποστάσεις, καὶ ὡς ἂν οἱ θεολογοῦντες φαῖεν τῷ χρήματι. Οὐ μὲν δὲ ἀλλὰ καὶ τὸν ἕνα τῆς ζωαρχικῆς ταύτης Τριάδος, τὸν τοῦ Θεοῦ φημι Λόγον, ἐν ὑστάτοις οἶδα χρόνοις δι' ἡμᾶς γεννηθέντα ἐκ Πνεύματός τε ἁγίου καὶ τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας, ὑπὲρ ἡμῶν δὲ καὶ τῆς ἡμετέρας σωτηρίας θανόντα τε καὶ ταφέντα, καὶ αὖ πάλιν ἀναστάντα τὴν τρίτην ἡμέραν, ἣ φασιν αἱ θεῖαι Γραφαί· πρὸς δὲ καὶ τὴν τῶν νεκρῶν ἀνάστασιν προσδοκῶ, ἐξ αὐτοῦ τοῦτο λαμβάνων τοῦ σωτῆρος Χριστοῦ, καὶ ἐξ ὧν αὐτὸς ἡγείρε τῷ λόγῳ νεκρῶν· ἀλλὰ καὶ τοῖς μὲν ἀγαθοῖς τῶν ἀνθρώπων γενέσθαι, ὧν ἔπραξαν, ἀμοιβὰς ἐκ Θεοῦ, τοῖς δὲ πονηροῖς τιμωρίαν ὧν πεποιθήκασιν. Εἰς ταῦτα πιστεύω, ἐπεὶ καὶ εἰς ταῦτα βεβάπτισμαι, λῆρον τὰ τῶν Ἑλλήνων ἡγούμενος, καὶ τὰ τῶν ἄλλων ἀπίστων

καὶ δυσσεβῶν· Τούτων ὑπερμαχῶ, ταῦτα ἀσπάζομαι νῶ καὶ ψυχῇ καὶ στόματι. Ἔσται μοι τούτων μάρτυς ὁ χρόνος· ξυνομολογήσει τὰ πράγματα· ἐκεῖνα δέ, εἴ τιν' ἄρα καὶ εἶεν, πέπαικται τῷ καιρῷ καὶ οἷς ὀνόμασιν ἔγεμεν, εἰ καὶ μὴ καιρὸν ἀξιούντων ὑβρίζειν ἐπισταμένων, τοῦ τε παίζοντος καὶ σπουδάζοντος. Ἐπεὶ πῶς ἂν ὅλως οὐδὲ αἰσχύνονται, ἢ πῶς οὕτω ῥαδίως τὴν ἀρχὴν πιστεύεσθαι νενομήκασι, Διί με πιστεύειν λέγοντες, Κρητῶν ἡγεμόνι, καὶ Ποσειδῶνι καὶ Ἡρακλεῖ, ὧν καὶ τοὺς πατέρας φαύλους ὄντας ἐγνώκασιν ἄνθρωποι; πῶς δ' αὖ πάλιν ἀγάλματα προσκυνεῖν καὶ ὡς θεοῖς τούτοις λατρεύειν, ὧν ἐν οὐδεὶς τῶν ἐκεῖθεν ἰόντων, λέγω δὲ ἄρα Κρήτηθεν, εἶναί ποτε μαρτυρήσεις, πλὴν εἰ μὴ τὰς θείας εἰκόνας ἐκεῖνοι λέγοιεν εἰδῶλα. Οὐ ταῦτά με πατὴρ εὐσεβής, οὐδ' οἱ ὁμαίμονες πεπαιδεύκασιν, οὐδ' ὁ περὶ τὸ θεῖον διδάσκαλος εὐσεβέστατος, ἀλλ' ὧν μεγίστη τε ἡ ὠφέλεια καὶ οἷς ὁ πιστεύων σωτηρίας ἀπολαμβάνει· φημὶ δ' ἐκεῖνα τὰ τῆς εὐσεβείας διδάγματα. Ταῦτά μοι νῦν, θεότατε βασιλεῦ, ὑπὲρ ὧν ὑβριζόμεν ἄδίκως, καὶ ἴσως γε παρωρώμεν, ἐπ' εὐσεβοῦς μάλα διανοίας πρὸς τὸ σὸν εἴρηται κράτος· σὺ δ' αὐτός, δικαστὴς ἀκριβὴς τῶν πραγμάτων γινόμενος, ἐμοὶ μὲν ἀδικουμένῳ καὶ κακῶς ἔχοντι περὶ τᾶλλα βοήθησον, ἐκείνους δὲ ὡς διαβάλλοντας ἴσθι καὶ ἀπεριμερίμνως ὑβρίζοντας.

Τοῦ αὐτοῦ Μιχαήλ Ἀποστόλη λόγος συμβουλευ-
τικὸς πρὸς τὸν αὐτοῦ κηδεστήν μηνίσαντα, ὅτε
εἰς δευτέρους ἀφίκετο γάμους· καὶ περὶ τῶν τριῶν
παῖδων τῆς ψυχῆς.

Ἐν ἄλλοις τῶν ἀναγκαίων ἤδη σχολάζοντα, οἷς οὐδὲ
τροφῆς ἔξεστί μοι δαψιλοῦς ἀπογεύεσθαι, ὁ περὶ ἡμᾶς σου
θυμὸς, οὐ μέτρῳ χρώμενος οὐδὲ λόγῳ, τᾶλλα δεύτερα λογι-
σασθαι ἀναγκάσας, μικρά γε ἅττα παρεκάλεσε ξυνειπεῖν σοι·
ὧν ἡμῖν λεγομένων αὐτὸς ἀπεισθείης, πεισθείης δ' ἂν ἐφ'
ὑμετέρῳ καλῶ, εἰ μὴ τὸν ἄνθρωπον ἀποβάλλοιο τῇ τῶν τῶ
εὖ εἰπόντι πειθομένων μερίδι σε τάξομεν, ἐπεὶ τῆς προτέρας
σαυτὸν ἡλλοτρίωσας· εἰ δ' αὖ, ὃ μὴ γένοιτο μηδ' ἀκούσοιμί
του διηγουμένου, ἐμοὶ μὲν τηνάλλως θυροκοπήσαντι κεκλεί-
σεται τὸ θυρίον, αὐτὸς δ' οἷας ἂν γένοιτο τῆς μερίδος, ἔρου
καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀνόητους καὶ παραπαίοντας. Ὁ τῶν ὅλων
πατὴρ καὶ παραγωγός, οὗ τὰ πάντα λόγῳ φέρεται καὶ προ-
νοία, καὶ τοῦτο δὴ τὸ ζῶον δημιουργήσας τὸν ἄνθρωπον,
ἀπένειμεν αὐτῷ παθητικῶν τριάδα δυνάμεων· ὧν τὸ μὲν ἐνέ-
σθηκε τῇ ψυχῇ, οὗ τὸ λογίζεσθαι καὶ νοεῖν· τὸ δ' ἐν τῇ καρ-
δίᾳ τῷ πρώτῳ καὶ μεσαιτάτῳ μέρει τοῦ ζώου, ὅπου τὸ θυ-
μοῦσθαι δι' ἀντιλύπησιν· τὸ δ' ἐν τῷ ἥπατι· ἐπ' αὐτοῦ γάρ
φασι τὴν ἐπιθυμίαν ὀχεῖσθαι· λογικὸν δ' αὐτὰ καλοῦμεν,
θυμὸν καὶ ἐπιθυμίαν· Τὸ μὲν οὖν λογικόν, ἵνα τῶν ἄλλων
ὑπερέχοντες ζώων, τῷ αἰτίῳ τούτου ἡμῖν, τῷ λόγῳ δέξαν
προσοίσομεν πολλῷ κρείττω καὶ τιμιωτέραν τῆς ἐκ τῶν φαι-
νομένων καὶ σιωπώσης, ἧς ἡμῖν τὸ πλεόν, ἵνα μὴ τὸ ὅλον
λέγοιμι, μέτεστι. Τίνα γὰρ ὅλως δόξαν τό γε ἄψυχον, ἢ τὸ

ἐμψυχον μὲν, μὴ λόγῳ δὲ χρώμενον, ἀποδώσει τῷ ποιητῇ, μη οὐκ ὄντων ἡμῶν τῶν λογικῶν καὶ ἐμψύχων; διὰ δὴ ταῦτ' ὁ λόγος ἐδόξῃ τῷ ἀνθρώπῳ, ἵνα τε ἀσφαλῶς αὐτὸς αὐτὸν κυβερνῶν, ὣν τε δεῖ ἔχειν γνοίη, καὶ ὣν ἀπέχειν· οὐ τε βαδίσει, καὶ οὐ μὴ βαδίσει· ὅ τε δραστήον, καὶ ὃ μὴ δραστήον, καὶ πρὸς ἐπὶ τούτοις τὸν δοτῆρα τοῦ τοιούτου κάλλους ὑμνοίη· τούτῳ γὰρ μόνῳ διαφέρομεν τῶν θηρίων, τᾶλλα ἢ ζῶα μηδὲν κατὰ πάξ διενεγκόντες. Τοσούτοις μὲν δὴ καὶ ἔτι πλείοσι λόγοις τὸ τῆς ἐν ἡμῖν ταυτησί τριάδος ἐδόξῃ γε· ἐν τί δὴ λοιπὸν δύναται ἡμῖν ἢ δυὰς καὶ τίσι λόγοις καὶ ταύτην ἡμῖν ἀπένειμεν ὁ Θεός; τοῦτό σοι καὶ λέξων ἔρχομαι, ὥς ἂν οἴός τε ᾖ· σὺ δ' εἴ τι προσέχοις τοῖς λεγομένοις τὸν νοῦν, καὶ μὴ καὶ τούτῳ σε νικῶη τὸ θυμικόν, σοί τε καὶ ἡμῖν οὐκ ὀλίγον ἔσται τὸ κέρδος· εἰ δ' οὐ, πάντως γε ἡμῖν καὶ τοῖς τῷ λόγῳ προσέχουσι. Τὸ αὐτάγαθον ὁ Θεὸς λόγον ἡμῖν παρασχών, ᾧ τῶν αἰσθητῶν ἀπάντων διενηνόχαμεν, καὶ οὗ Θεῷ κοινωνοῦμεν, ἵνα μὴ τῷ κάλλει τούτῳ καὶ ἀξιώματι, ἅτε ὄντι μεγίστῳ, καὶ τῶν ἐν τῷ ζῳῳ ὑπερέχοντι πάντων οὐκ ὀλίγῳ τῷ μέσῳ, καταφρονῶμεν τῶν αἰσθητῶν ἀλαζονεῖα συζόντες, καὶ οἷον εἰπεῖν ὡς θεοὺς τῶν ἄλλων νομίσωμεν ἑαυτούς, τὴν διάδα ἡμῖν προσέθηκε τῶν πασῶν, ὣν τοῖς ἀλόγοις ζώοις ἀπαράλλακτα κοινωνοῦμεν. Ἐπεὶ δ' ἡμῖν ὁ λόγος περὶ πασῶν, οὐκ ἄτοπον ἂν εἴη τὸ πάθος ὀρίσασθαι, ἢ λαβόντες ἄνωθεν ἔχομεν. Πάθος ταίνυν ἐστὶ κίνησις ἄλογος τῆς ψυχῆς ὡς ἐπὶ κακῷ, ἢ ὡς ἐπ' ἀγαθῷ· ἄλογος δὲ εἴρηται κίνησις, ὅτι οὐ κρίσεις τὰ πάθη οὐδέ δόξαι, ἀλλὰ τῶν ἀλόγων τῆς ψυχῆς κινήσεις μερῶν· ἐν γὰρ τῷ παθητικῷ τῆς ψυχῆς συνίσταται καὶ τὰ ἡμέτερα ἔργα, οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ὅτι καὶ ἄκουσιν ἡμῖν ἐγγίνονται πολλάκις

καὶ ἀντιτείνουσιν. Εἰ οὖν δὴ θυμῷ καὶ λύπῃ καὶ νόσῳ καὶ πᾶσι πάθουσι μεριζόμενοι τοσοῦτον ἀλαζονευόμεθα, ὥς καὶ τῶν ὁμοίων ἀνθρώπων καταφρονεῖν, σχολῇ γ' ἂν θεοὺς ἡμᾶς αὐτοὺς ἐνομίσασμεν, οὐκ ὄντος ἡμῖν τοσοῦτου πλήθους παθῶν· οὗτός σοι πρῶτος λόγος καὶ ἀληθής, δι' ὃν τὰ πάθη συνέστι τοῖς ἀνθρώποις· δεύτερος δὲ καὶ τοῦ προτέρου ἐχόμενος, ἵνα τῇ μὲν ἐπιθυμίᾳ τὸ ποίημα τοῦ πεποιηκότος ἐπιθυμῇ, κακεῖσε σπουδάζῃ ἀναδραμεῖν, ὅθεν εἰς τὴν λήξιν τῇνδε κατῆλθε. Πῶς γὰρ ἂν ἐπεθύμησε μὴ οὔσης ἐπιθυμίας; ἢ πῶς οὐκ ἂν ἐστερήθῃ τοῦ καλλίστου τῶν ἐφετῶν; ἢ γὰρ οὐδένας ἀφ' οὗ κατῆλθον ἀνῆλθον, ἀλλ' ἐπὶ τῶν τῆς γῆς ἀλώμενοι χηραμῶν, ἄτης ἐν λιμῶνι κατὰ σκότον ἡλαύνοντο, καὶ οὕτω μάτην ἂν καὶ οἷον ἀλόγως ἐγένετο ἄνθρωπος· διὰ δὲ ταῦτα συζῶμεν ἐπιθυμίᾳ καὶ χάρις γε τῷ παραγωγῷ μου καὶ τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων μοι δεδοκότι, ὃ δὴ χρησαίμην δι' οὗ ἐγένετο, καὶ εἰς ὃ τῷ θυμῷ δ' ἀναβάλλῃ καὶ πλήττῃ καὶ τιτρώσκῃ τοὺς ἐναντίους, οἳ πρὸς τὸ ἐπιθυμητὸν κωλύουσιν ἀνελθεῖν· οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ τοῦ κάλλους ἐκείνου καὶ τῆς δευτέρας λαμπρότητος ἀποστερήσαντες ἑαυτούς, βούλονται ἂν πάντας τοιούτους εἶναι, οἷοί περ αὐτοὶ ἐγεγόνεισαν· τοιοῦτον γὰρ οἱ κακοί· ὅπως αὐτῶν ἡ κακία ἀκατηγόρητος μείνῃ, καὶ οὕτως ἐκεῖνοι προχωροῖεν εἰς τὸ βουλόμενον· ἔτι δὲ κακείνους ὅσοι τῇ τῶν φαύλων ἐπιθυμίᾳ ἀντίπαλοι καθεστίκασι τοῖς ἐφιεμένοις τῶν ἀγαθῶν, οἳ μήτε ὃ δρῶσιν εἰδότες, μήτε ἑαυτοὺς ὃ τι ποτέ εἰσι, ζῶσί τε ἀλόγως αὐτοὶ καὶ τῆς λύμης ταύτης μεταδιδόασι τοῖς εὐήθεσιν, ὃ μήτ' ἐγώ, μήτ' ἄλλος πάθοι γε ὅστισοῦν, ὃ καὶ ὅπως οὖν λόγου καὶ φρονήσεως μέτεστι. Πρὸς οὖν τούτους, ὧ φίλτατε, χρηστέον γε τῷ θυμῷ,

καὶ τοὺς ὅσοι παραπλήσιοι τούτοις· τῇ δ' ἐπιθυμίᾳ πρὸς τ' ἀγαθόν, οὗ πάντα ἐφίεται, καὶ οἱ πολλοὶ τῇ ἀλογίᾳ παρακρούμενοι, ἐς τοῦναντίον διὰ τὴν ἡδονὴν ἀποκλίνωμεν· ἡδὺ γὰρ τὴν ἀρχὴν τὸ κακόν, τὸ δὲ τέλος φαρμάκου πικρότερον· τὸ δ' ἀγαθόν τοῦναντίον· οἱ δ' ἄνθρωποι βραδυμοῦντες καὶ μὴ βουλόμενοι κοπιᾶν αἰρούμεθα τῶν πικρῶν τὰ ἡδέα, τῶν ἀγαθῶν τὰ φαῦλα, τῶν πονηρῶν τὰ μὴ πονηρά· διὰ δὴ τοῦτο καὶ πλείους μὲν κακοί, ὀλίγοι δὲ ἀγαθοί. Τούτοις ἄρα τοῖς λόγοις καὶ ἔτι γε πλείοσι τὸ δεῖον ἡμῖν ἐδεδόκει τὰ πάθη, οὓς ἡμῖν ἐατέον μαθούσι βραχυλογεῖν· ἄλλως τε καὶ μάλα εἰδόσιν, ὥς ὃν οὐ δύο πείσειαν λόγοι, οὐδ' ἂν τρεῖς πείσουσι καὶ πολλοί. Ὅσοι μὲν οὖν τῶν ἀνθρώπων λόγον ἰστάσιν ἡγεμόνα κατὰ παντός, καὶ μήτε τῷ βέποντι πρὸς τὴν κακίαν θυμῷ, μήτε τῇ πρὸς κακίαν ἐγκλίνουσιν ἡδονῇ, ἐπαινετοὶ μὲν οὗτοι τῆς κρίσεως, καὶ τὸν ἄνθρωπον διασώζουσιν, οὓς καὶ γὰρ μακαρίζω, καὶ εἰ μὴ τοιοῦτος ὑπάρχων, ἀλλ' εἶδε γενοίμην οὐκ ἀγνοῶν ἁμαρτάνων· ὅσοι δὲ τὸν ἡνίοχον τοῦτον, ὥς ἵππος τὸν ἀναβάτην ἀποσεισάμενοι κατὰ πεδίον προβαίνουσι τῇδε κακεῖσε παραφερόμενοι, πῇ μὲν θυμῷ, πῇ δὲ λύπῃ, πῇ δὲ ἐπιθυμίᾳ, καὶ μίσει, καὶ πᾶσι πάθεσι μεριζόμενοι, ἐλεεινοὶ τῆς αἵρέσεως, ἐλεεινότεροι τῆς κακίας· ἀφραίνοντες ἡνωμένοι, μελαγχολοῦντες, ἑξαλλοὶ μὲν ἀνθρώπων, τοῖς δὲ θερίοις ἐφάμιλλοι, οὐ τὸ ἥμερον ζῶον τὸν ἄνθρωπον διασώζουσι, θερίοις δ' ἀτιθάσους παρείκασαν ἐαυτούς, ὃ μὴ σύ γε πάθης τελείως, εἰ καὶ τῷ πάθει κεκίνησαι, ἅτε ἄνθρωπος ὢν, καὶ πάθεσι δουλεύων ὥς ἄνθρωπος. Τίς γὰρ ἐξ ὅτου τόδε τὸ πᾶν ἐγεγόνει οὐχ ἐάλω παθαίνων, καὶ βιώῃ ἐν ἀκαρεῖ; οὐδεὶς. Εἰ δ' ἀπαθήσῃ οὖν, οὐκ ἂν ἄνθρωπος ᾗ, ἀλλὰ τις θεῖος ἄνθρωπος, ὥς ὁ ἡμέτερος

Ἰησοῦς. Οὗτος γὰρ καὶ δίχα παῖδων καὶ ἄνθρωπος καὶ Θεός· πάῖς δέ φημι λέγων τὴν ἁμαρτίαν οὐ τὸν πόνον τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ αἵματος, καὶ ὅσα ἄλλα περικείται τουτί τὸ σαρκίον ὀλγεινὰ καὶ ἐπίπονα. Τριῶν γὰρ ὄντων, μὴ ἁμαρτεῖν, ἁμαρτεῖν καὶ μετανοῆσαι, ἁμαρτεῖν καὶ μὴ μεταμέλειςθαι· τὸ μὲν πρῶτον τῆς θείας φύσεως μόνης ἐστὶ καὶ ὅσαι ταύτης ἐγγύς· τὸ δ' ἐξῆς ἡμέτερον καὶ κοινόν· τὸ δέ γε τρίτον καὶ χαλεπὸν τῆς σκοτεινῆς φύσεως μόνης ἐκείνης, καὶ ὅσαι τοῦ σκότους εἶλοντο εἶναι μὴ τοῦ φωτός. Τούτων μὲν δὴ τοῦ πρώτου οὔτε μέτεστιν οὔτ' ἐμοὶ οὔτε τῷ ἄλλῳ τῶν ὡς ἡμᾶς· τοῦ δὲ τρίτου ἀπαλλαγείης σθένει παντί, γενοῦ δὴ τοῦ μέσου καὶ ἀνθρωπίνου, καὶ θυμῷ ἁμαρτῶν ψυχοφθόρῳ κακῷ ἱλαρὸς καὶ πρᾶος γενοῦ, τὸ θυριῶδες ἀποβαλλών· Εἰρήνην ἔσχες τὸ πρῶτον, ἀγάπην, εἴτ' ἐθυμώθης, ἐχρήσω μάχῃ, ἀνθρώπινον τὸ πάῖς· πλήν ἐπάνελθε εἰς εἰρήνην. Οὐ τοσοῦτος ἀρκεῖ σοι χρόνος τῆς μάχης; Καὶ ποῦ ἂν θεῖο τὸν λέγοντα μὴ πρότερον τὸν ἥλιον καταδύναι, πρὶν ἂν ἐς φιλίαν ἔλθοι τῷ λυπουμενῷ γε ὁ λυπῶν; Οὐ δεῖ τὴν μάχην ἀθάνατον εἶναι, ὥσπερ οὐδ' ἄλλο οἶδέν τῶν ἐν γενέσει τε καὶ φθορᾷ, ἢ τὸ πᾶμπαν εἰπεῖν, τῶν γεννητῶν καὶ συμβεβηκότων· μᾶλλον μὲν οὖν τὴν εἰρήνην ἡμᾶς ἐχρῆν διαφυλάττειν ἀθάνατον. Εἰ δὲ καὶ ἡ εἰρήνη θνητόν, καλόν γε ὄν, καὶ καλῶν σχεδὸν ὑπεράνω, τί τὴν μάχην τηρητέον ἀθάνατον; Ὅρα μὴ σὺ μὲν ἄλλους διδάσκων εἰρήνης ἀντιποιεῖσθαι, λάθῃς σαυτὸν οὐκ ἀντιποιοῦμενος, ὃ πόσου γε ἄξιον ὀνειδούς, οὐκ οἶεται κρύπτειν σε. Ἐγὼ μὲν οὖν, ὃ ἀγαθέ, μαρτύρομαι τὸν ἐπὶ πᾶσι Θεόν, ἐς τοσοῦτον ἐχθρὸς τυγχάνων εἰμί, ἐς ὅσον ἂν ὁ ἐχθρῆίρων με βούλεται· καὶ εἰ μὴ ἀληθεῖ

λέγω, αὐτὸς ἔλεγξον αἰτήσας διαλλαγὴν· ἧ γὰρ ἂν Ἀργείου Πηγάσου ταχύτερον εὔροις με. Διὰ δὲ τοῦτο καὶ τουτονὶ τὸν λόγον ἐποιησάμην, ἵν' εἰ μὲν φιλίας τύχῳ καὶ τῶν ἐμῶν, εἰ μὴ πάντων, τῶν γε ἀναγκαίων καὶ χρειωδῶν, ἔξω τε χάριτας τῷ Θεῷ πολλοῦ με δεινοῦ ἀπαλλάξαντι καὶ ἀποδεδωκότι μοι τὴν εἰρήνην, καὶ σοὶ δ' αὐτῷ ὑπακούσαντί μοι παρακαλοῦντί σε πρὸς αὐτήν· εἰ δ' αὖ, ὃ μὴ γένοιτο, ἀναίτιος ὦ πᾶσιν ἀνθρώποις τοῖς τε νῦν οὔσι, τοῖς τ' ἐσομένοις, καὶ γε αὐτοῖς τοῖς ὑβρίζειν ἐπισταμένοις.

A. K. Δ.

ΣΙΛΒΕΣΤΡΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΑΝΤΙΟ- ΧΕΙΑΣ.

Δημοσιεύοντες τέσσαρας ἐπιστολάς τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας Σιλβέστρου, αἵτινες ἀντεγράφησαν ἐκ χειρογράφου τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἐν Δειψίᾳ Πανεπιστημίου, προτάσσομεν ὅσα γράφει περὶ τοῦ Σιλβέστρου ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Κωνστάντιος ἐν τῷ Καταλόγῳ τῶν Πατριαρχῶν τῆς Ἀντιοχείας. Ὁ Πατριάρχης Ἀντιοχείας Ἀθανάσιος „πρὸ τοῦ ἀποθανεῖν διάδοχον καταλέλοιπεν τὸν ποτὲ Διάκονον αὐ-